

УДК 347.763

Віктор Андрійович ПОПОВ,

асистент кафедри цивільного права № 2

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ

Перевезення небезпечних вантажів пов'язується з особливим правовим режимом, оскільки таке транспортування містить підвищені ризики як для перевізника, так і для власника вантажу та третіх осіб. Використання транспортних засобів за своєю природою є діяльністю, що складає джерело підвищеної небезпеки, а перевезення небезпечних вантажів лише її посилює. Порушення вимог, що висуваються до транспортування небезпечних вантажів, може призвести до значних матеріальних втрат і навіть до летального результату для перевізників або інших осіб.

Крім того, особливе значення перевезення небезпечних вантажів підкреслюється і тим, що відповідна діяльність підлягає ліцензуванню, незалежно від того чи здійснюється в міжнародному або внутрішньодержавному сполученні. Зокрема, п. 24 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» встановлюється, що перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів річковим, морським, автомобільним, залізничним та повітряним транспортом. Питанню перевезення небезпечних вантажів присвячена увага і в міжнародних нормативно-правових актах.

Визначення небезпечних вантажів міститься в Законі України «Про перевезення небезпечних вантажів», а також у транспортних статутах і правилах перевезення вантажів. Зокрема, в абз. 1 ч. 1 ст. 1 зазначеного закону передбачається, що небезпечний вантаж – це речовини, матеріали, вироби, відходи виробничої та іншої діяльності, які внаслідок притаманних їм властивостей за наявності певних факторів можуть під час перевезення спричинити вибух, пожежу, пошкодження технічних засобів, пристроїв, споруд та інших об'єктів, заподіяти матеріальні збитки та шкоду довкіллю, а також призвести до загибелі, травмування, отруєння людей, тварин і які за міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або за результатами випробувань в установленому порядку, залежно від ступеня їх впливу на довкілля або людину віднесено до одного з класів небезпечних речовин.

Види небезпечних вантажів. Вітчизняне законодавство проводить класифікацію небезпечних речовин за класами: клас 1 – вибухові речовини та вироби; клас 2 – гази; клас 3 – легкозаймисті рідини; клас 4.1 – легкозаймисті тверді речовини; клас 4.2 – речовини, схильні до самозаймання; 4.3 – речовини,

що виділяють легкозаймисті гази при стиканні з водою; клас 5.1 – речовини, що окислюють; 5.2 – органічні пероксиди; клас 6.1 – токсичні речовини; клас 7 – радіоактивні матеріали; клас 8 – корозійні речовини; клас 9 – інші небезпечні речовини та вироби (абз. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів»). Ці класи небезпечних речовин фактично дублюють ті, що зафіксовані в додатку 2 до Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ).

Паралельно із законодавчою класифікацією небезпечних вантажів існують і класифікації, пропонувані вченими. Наприклад, Л. Г. Одинцов, А. І. Запорожець та З. А. Хакієв поділяють вантажі, у тому числі і небезпечні, на три групи: тарно-пакувальні, навалочні, наливні.

Правові засади перевезення небезпечних вантажів прямо не виокремлюються положеннями вітчизняного законодавства, однак їх можна визначити з положень, що містяться в Законі України «Про перевезення небезпечних вантажів», зокрема, в розділі IV «Перевезення небезпечних вантажів».

Перше, на що треба звернути увагу, це те, що *регламентація відносин з перевезення небезпечних вантажів у прямому та прямому змішаному сполученні є більш суворою*. Зокрема, ст. 2 Європейської Угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ) встановлюється, що за умови дотримання п. 3 ст. 4 небезпечні вантажі, що не допускаються до перевезення відповідно до додатка А, не повинні бути предметом міжнародних перевезень.

Міжнародне перевезення інших небезпечних вантажів реалізується за умови дотримання:

а) передбачених у додатку А вимог, якими повинні відповідати вантажі, зокрема вимог, що стосуються їхньої упаковки та маркування;

б) передбачених у додатку В вимог, що стосуються зокрема, конструкції, устаткування і руху транспортного засобу, що перевозить вантажі які розглядаються за умови дотримання розпоряджень, наведених у п. 2 ст. 4.

Підвищені вимоги до пакування вантажів і попередження про якості небезпечного вантажу впливають на порядок розподілу ризиків спричинення шкоди учасникам процесу транспортування й третім особам. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» відправник небезпечних вантажів зобов'язаний забезпечувати підготовку вантажу до відправлення, подавати перевізнику небезпечний вантаж у відповідному пакуванні (тарі, крупногабаритній тарі, контейнерах середньої вантажопідйомності для масових вантажів), контейнері, цистерні та засобі панування. Пунктом 1.11.2 Правил перевезення наливних вантажів, затверджених наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 25 листопада 2008 року № 1430, встановлюється, що відправник зобов'язаний:

– підготувати та надати вантаж до перевезення (класифікувати, ідентифікувати, маркувати тощо) відповідно до цих Правил;

- підготувати та надати комплект перевізних документів перевізнику відповідно до вимог цих Правил та в необхідних випадках супроводжувальні документи (такі як дозволи, допуски, ліцензії, свідоцтва тощо);

- дотримуватися вимог щодо пакування, сумісного пакування, способів відправок і обмежень щодо відправок;

- дотримуватися вимог щодо маркування та його нанесення.

Проявом підвищеного нагляду і контролю за перевезенням небезпечних вантажів є необхідність одержання спеціального дозволу для його транспортування окремими видами транспорту. Таке правило є обов'язковим для дорожнього перевезення вантажів і закріплено воно в п. 10.1 Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 26 липня 2004 року № 822. Цією нормою встановлюється, що небезпечні вантажі, на перевезення яких необхідно отримувати погодження дорожнього перевезення небезпечних вантажів Державтоінспекції МВС України, перелічені у главі 1.10 додатка А до ДОПНВ.

Додаткові інформативні заходи включають інформування учасників транспортного процесу й третіх осіб щодо перевезення небезпечних вантажів. Такі заходи мають превентивний характер і попереджають відповідних осіб про можливі небезпеки, тим самим змушуючи їх дотримуватись додаткових засобів із забезпечення безпеки перевезень. В міжнародній і у вітчизняній практиці перевезення небезпечних вантажів поширеним є використання аварійних карток й знаків небезпеки, що наносяться на транспортні засоби.

Законодавець і центральні органи влади, до відання яких віднесено правове регулювання у сфері перевезення вантажів окремими видами транспорту, повинні створити необхідний правовий майданчик для забезпечення відповідних процесів у той час як перевізники повинні впроваджувати в діяльність новітні інформаційні технології для підвищення безпеки перевезення відповідних вантажів.

Отже, ми можемо стверджувати, що питання правового регулювання перевезення небезпечних вантажів хоча і має доволі значне законодавче підґрунтя, однак потребує системного доопрацювання і впровадження нових технологічних рішень щодо контролю та забезпечення безперешкодної та безпечної діяльності з перевезення небезпечних вантажів.

Одержано 04.04.2019